

POSTANOWIENIE

Dnia 9 marca 2026 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Robert Stefanicki

w sprawie z odwołania E. G.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Rybniku
o umorzenie należności z tytułu składek,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 9 marca 2026 r.,
zażalenia organu rentowego na wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z dnia 16 października 2024 r., sygn. akt III AUa 1360/21,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w Katowicach do ponownego rozpoznania i
orzeczenia o kosztach postępowania zażaleniowego.**

H.P.

UZASADNIENIE

W wyroku z 16 października 2024 r., sygn. akt III AUa 1360/21, Sąd Apelacyjny w Katowicach – w sprawie z odwołania E. G. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Rybniku o umorzenie należności z tytułu składek – uchylił zaskarżony apelacją odwołującego się wyrok Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rybniku z 29 kwietnia 2021 r., sygn. akt IV U 585/20, w punkcie 1 oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania bezpośrednio Zakładowi

Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Rybniku (pkt 1); zmienił zaskarżony wyrok w punkcie 2 i zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Rybniku na rzecz ubezpieczonego E. G. kwotę 5400 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego, za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia zobowiązanemu orzeczenia, którym je zasądzone, do dnia zapłaty, tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu przed Sądem I instancji (pkt 2); zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Rybniku na rzecz ubezpieczonego E. G. kwotę 4050 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego, za czas od dnia uprawomocnienia się orzeczenia, którym je zasądzone, do dnia zapłaty, tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

W uzasadnieniu swojego wyroku Sąd Apelacyjny przedstawił, że decyzją z 23 listopada 2018 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Rybniku odmówił ubezpieczonemu E. G. umorzenia należności z tytułu składek na: - ubezpieczenie społeczne – za okres od 11/2005 - 02/2009 w łącznej kwocie z odsetkami - 35.871,31 zł, - ubezpieczenie zdrowotne - za okres 12/2005 - 02/2009 w łącznej kwocie z odsetkami - 16.293,08 zł, - Fundusz Pracy - za okres 11/2005 - 02/2009 w łącznej kwocie z odsetkami 2.826,00 zł. W uzasadnieniu organ rentowy wskazał, iż brak jest podstaw do umorzenia powyższych należności w sytuacji gdy, ubezpieczony w terminie 12 miesięcy od dnia uprawomocnienia się decyzji o warunkach umorzenia tj. do dnia 20.07.2017 r. nie spłacił należności z tytułu składek od 1 stycznia 1999 r. nieobjętych postępowaniem o umorzenie.

Ubezpieczony wniósł odwołanie od powyższej decyzji.

Wyrokiem z 29 kwietnia 2021 r. Sąd Okręgowy w Rybniku w pkt 1 oddalił odwołanie, w pkt 2 nakazał wypłacić ze Skarbu Państwa Sądowi Okręgowemu w Rybniku na rzecz adwokata M.W-K. kwotę 6.642 zł w tym 23% podatku VAT tytułem zwrotu kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Ubezpieczony E. G. w dniu 13 marca 2014 r. złożył wniosek o umorzenie należności z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne i Fundusz Pracy za okres od 11/2005 do 02/2009. 8 listopada 2016 r. organ rentowy rozpoznając powyższy wniosek, wydał decyzję określającą warunki umorzenia, w której wskazano że umorzeniu będą podlegały należności z tytułu składek na

ubezpieczenie społeczne za okres ubezpieczenie społeczne - za okres od 11/2005 -02/2009 w łącznej kwocie z odsetkami - 35.871,31 zł, ubezpieczenie zdrowotne - za okres 11/2005 - 02/2009 w łącznej kwocie z odsetkami - 16.293,08 zł, Fundusz Pracy - za okres 11/2005 -02/2009 w łącznej kwocie z odsetkami 2.826,00 zł. W decyzji tej w pkt II organ rentowy zamieścił informację, iż warunkiem umorzenia wskazanych należności jest spłata należności niepodlegających umorzeniu w terminie 12 miesięcy od dnia uprawomocnienia się decyzji. 3 stycznia 2017 r. ubezpieczony zawarł z organem rentowym umowę o rozłożenie na raty należności niepodlegających abolicji. Zawiadomieniem z dnia 22 sierpnia 2018 r. Oddział ZUS poinformował ubezpieczonego o zerwaniu umowy od dnia 17 lipca 2018 r. z uwagi na nieuregulowanie w terminie należnych składek. Zawiadomienie to organ rentowy poprzedził wezwaniem do zapłaty z 15 czerwca 2017 r., które po dwukrotnym awizowaniu w dniu 22 czerwca 2018 r. i w dniu 2 lipca 2018 r. nie zostało podjęte. Odwołujący nie podjął prób kontaktu z Oddziałem ZUS i dopiero 4 października 2018 r. zwrócił się o rozłożenie na raty całości zadłużenia. Organ rentowy rozpoznał powyższy wniosek pozytywnie, jednak ubezpieczony nie zgłosił się na podpisanie umowy. W tym czasie odwołujący przebywał za granicą i upoważnił swojego znajomego Z. N. do obioru kierowanej do niego korespondencji. Z. N. opłacał również za ubezpieczonego należności wobec banków i ZUS-u. W mieszkaniu ubezpieczonego miał przygotowane na ten cel pieniądze oraz otrzymał od niego kartkę z informacją, kiedy, ile i na jakie konto ma wpłacić. W miesiącu maju 2018 r. nastąpiło opóźnienie w opłaceniu składki - składka została opłacona 11 czerwca 2018 r. Również kolejne składki za czerwiec lipiec 2018 r. zostały opłacone po terminie tj. w sierpniu 2018 r. Na przełomie czerwca i lipca 2018 r. Z. N. był w szpitalu około 7 dni, a następnie na chorobowym. W tym czasie nie zaglądał do skrzynki pocztowej. Po dokonaniu płatności każdorazowo informował o tym ubezpieczonego. Czasami ubezpieczony dzwonił i przypominał mu o terminach płatności. Ubezpieczony na bieżąco wiedział, co było opłacone. Decyzją dyrektora ZUS z 23 listopada 2018 r. odmówiono ubezpieczonemu umorzenia powyższych należności.

Sąd Okręgowy powołał się na art. 1 ust. 1 oraz art. 10 ustawy z dnia 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych

składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność (Dz. U. z 2012 r., poz.1551).

Według Sądu Okręgowego ubezpieczony nie spełnił warunków do umorzenia powstałego zadłużenia z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne za okresy wskazane w decyzji o warunkach umorzenia, ponieważ nie opłacił w wyznaczonym terminie zaległych składek nieobjętych abolicją. Organ rentowy miał prawo rozwiązać zawartą z ubezpieczonym umowę układu ratalnego wobec zaistnienia sytuacji przewidzianej w § 7 ust.1 pkt 1a aneksu do umowy nr 13 z dnia 3 stycznia 2017 r. Punkt ten dotyczy niewywiązywania się przez płatnika z obowiązku terminowego opłacania rat wynikających z harmonogramu. Taka sytuacja miała miejsce w niniejszej sprawie. Sąd Okręgowy uznał, że organ rentowy zaskarżoną decyzją prawidłowo odmówił umorzenia należności z tytułu składek, w oparciu o przepisy powołanej powyżej ustawy i na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. oddalił odwołanie.

Apelację od powyższego wyroku wniósł ubezpieczony.

Sąd Apelacyjny wskazał, że przedmiotem postępowania w niniejszej sprawie była decyzja z 23 listopada 2018 r. odmawiająca ubezpieczonemu umorzenia należności z uwagi na niespełnienie warunku nieposiadania na dzień wydania decyzji niepodlegających umorzeniu należności składkowych zgodnie z art. 1 ust. 10 ustawy z dnia 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność (Dz. U z 2012 r., poz. 1551 ze zm.). Decyzja wydana została w związku z uznaniem przez organ rentowy, że w terminie 12 miesięcy od dnia uprawomocnienia się decyzji o warunkach umorzenia z 8 lipca 2016 r. - tj. do 20 sierpnia 2017 r. ubezpieczony nie spłacił należności z tytułu składek nieobjętych postępowaniem o umorzeniu, co miało związek z rozwiązaniem układu ratalnego łączącego strony na podstawie umowy z 3 stycznia 2017 r. W oparciu o dokonane w sprawie ustalenia Sąd Okręgowy uznał, że opłacenie przez ubezpieczonego po terminie składek (co bezspornie miało miejsce) nastąpiło w warunkach uprawniających organ rentowy do rozwiązania umowy o rozłożenie na raty tych należności i uznał, że zaskarżona decyzja jest prawidłowa.

Sąd Apelacyjny – uzupełniając ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego, w oparciu o pismo organu rentowego z 14 lutego 2024 r. wraz załącznikami – wskazał, że pismem z 15 czerwca 2018 r., ubezpieczony został poinformowany, że na jego koncie figuruje niedopłata nieobjęta układem ratalnym z tytułu składek na FUZ za okres 07/2009 z terminem wymagalności 10 sierpnia 2009 r. w kwocie 12,97 zł oraz na FPiFGP za okres 07/2009 r. z terminem wymagalności 10 sierpnia 2010 r. Jednocześnie organ rentowy w piśmie tym wezwał ubezpieczonego do uregulowania powyższych należności w terminie 7 dni od otrzymania niniejszego pisma, pouczając, że nieuregulowanie należności w terminie, zgodnie z § 7 umowy o rozłożenie na raty należności z tytułu składek spowoduje rozwiązanie umowy. Wezwanie nie zostało podjęte przez ubezpieczonego. Następnie zawiadomieniem z 22 sierpnia 2018 r. organ rentowy poinformowany ubezpieczonego, że umowa o rozłożeniu na raty należności składkowych uległa rozwiązaniu od 17 lipca 2018 r. Wskazał, że pismem z 15 czerwca 2018 r. ubezpieczony był wzywany do uregulowania zadłużenia, wynikającego z opłacenia rat po terminie i w wyznaczonym terminie różnice nie zostały opłacone w pełnej wysokości. W zawiadomieniu organ rentowy poinformował ubezpieczonego o możliwości wystąpienia z wnioskiem o utrzymanie w mocy umowy o rozłożeniu na raty należności składkowych. Zgodnie z art. 1 ust. 11 i 12 ustawy abolicyjnej niepodlegające umorzeniu należności, o których mowa w ust. 10, podlegają spłacie w terminie 12 miesięcy od dnia uprawomocnienia się decyzji, o której mowa w ust. 8 (decyzja warunkowa). W przypadku, gdy w terminie 12 miesięcy od dnia uprawomocnienia się decyzji, tej decyzji, niepodlegające umorzeniu należności, z wyłączeniem składek finansowanych przez ubezpieczonych niebędących płatnikami składek, zostaną rozłożone na raty, warunek, o którym mowa w ust. 10, uważa się za spełniony po ich opłaceniu. Niewątpliwie w przypadku zawarcia umowy o rozłożenie należności składkowych warunkiem umorzenia zaległości na podstawie ustawy abolicyjnej jest spłata zaległości niepodlegających umorzeniu w terminach określonych w układzie ratalnym, a niedochowanie tych terminów skutkujące rozwiązaniem układu, uniemożliwia umorzenie zaległości.

Z powyższych ustaleń, potwierdzonych stanowiskiem organu rentowego, wynika, że umowa o rozłożeniu należności z tytułu składek na raty została

rozwiązana z uwagi na nieuregulowanie zadłużenia spoza układu ratalnego (należności na FUZ za okres 07/2009 oraz na FPiFGP za okres 07/2009 r.). Tymczasem Sąd Okręgowy bez sprawdzenia treści pisma z 16 czerwca 2018 r. (nie znajdowało się w aktach rentowych) dokonał rozstrzygnięcia w oparciu o ustalenia, że ubezpieczony miał opłacone po terminie składki objęte układem ratalnym za miesiące maj- lipiec 2018 r., czym nie rozpoznał istoty sprawy.

Według Sądu Apelacyjnego organ rentowy nie wskazał, na jakiej podstawie prawnej nastąpiło rozwiązanie powyższej umowy. Nie uczynił tego w toku całego postępowania, w tym również na wezwanie Sądu Apelacyjnego. Analiza treści umowy z 3 stycznia 2017 r. wskazuje na brak takich zapisów, które w świetle okoliczności faktycznych sprawy mogłyby stanowić podstawę do jej rozwiązania. W szczególności nie może nim być § 7 ust 1 pkt 1, jak błędnie uznał Sąd Okręgowy. Nie wykazano bowiem, aby ubezpieczony posiadał nieopłacone dwie raty układu, których termin płatności upłynął. Bezsparnie ubezpieczony opłacił po terminie raty składek za maj 2018 r., której termin płatności przypadał na 21 maja 2018 r., a płatność nastąpiła 11 czerwca 2018 r. oraz za czerwiec 2018 r., której termin płatności przypadał na 20 czerwca 2018 r., a płatność nastąpiła 9 sierpnia 2018 r. Jednak w dacie wymagalności raty za czerwiec rata za maj została już opłacona (nawet uwzględniając ponoszone w niektórych pismach stanowisko organu rentowego, że w całości płatność raty za maj nastąpiła w sierpniu, gdyż treść ww. zapisu nie wskazuje, że może chodzić, także o częściową nieopłaconą ratę (jak np. ust. 1 pkt 2)). Podobnie składka za lipiec 2018 r., której termin płatności przypadał na 20 lipca 2018 r., była opłacona po terminie w dniu 24 sierpnia 2018 r., ale nie miało to znaczenia z uwagi datę rozwiązania umowy 17 lipca 2018 r.). Powyższe okoliczności zostały błędnie zinterpretowane przez Sąd Okręgowy. Nie mógł też stanowić podstawy rozwiązania umowy § 7 ust 1 pkt 2, zgodnie z którym umowa ulega rozwiązaniu, gdy dłużnik opłacił raty w częściowej wysokości i w wyznaczonym przez Zakład terminie nie uregulował różnicy wraz z odsetkami za zwłokę naliczanymi na zasadach określonych w ordynacji podatkowej do dnia wpłaty włącznie, skoro składki wskazane w piśmie z 15 czerwca 2018 r. dotyczyły należności nieobjętych układem ratalnym. Organ rentowy nie wykazał też innych

podstaw uzasadniających rozwiązanie umowy, w tym z pkt 3, czy też pkt 4 - jak słusznie podniósł apelujący.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego organ rentowy rozwiązał umowę o rozłożeniu na raty należności składkowych bez podstawy prawnej, co nie mogło stanowić podstawy do wydania zaskarżonej decyzji. Oceny powyższej nie zmienia fakt, że należności objęte pismem z 15 czerwca 2018 r., jako należności niepodlegające umorzeniu nie zostały opłacone przez ubezpieczonego. Ponieważ nie były objęte układem ratalnym (jak wskazał organ rentowy w piśmie z 14 lutego 2024 r., nie było też aneksu do umowy), ubezpieczony nie mógł mieć świadomości, że podlegają opłaceniu. Były to niewielkie kwoty, których nieopłacenie spowodowało dotkliwe skutki dla ubezpieczonego. Organ rentowy podnosi, że mimo informacji zawartych w zawiadomieniu z 22 sierpnia 2018 r. odwołujący nie podjął żadnych prób kontaktu z organem rentowym. Nie zgłosił się też do podpisania kolejnego układu ratalnego. Trzeba jednak mieć na względzie niekwestionowane w sprawie ustalenia, że ubezpieczony pracował za granicą. Dlatego nie odebrał pisma, ale zadbał o to, aby korespondencję odbierał i regulował należności w jego imieniu Z. N., który jednak w tym czasie zachorował i przebywał w szpitalu. Stąd wystąpiły uchybienia (nieznaczące) terminu płatności składek za maj - lipiec 2018 r. Poza tym ubezpieczony skrupulatnie podchodził do obowiązku regulowania składek, co przyznał świadek. Jak wynika z danych organu rentowego poza w/w należnościami po terminie opłacona została tylko rata za luty 2017 r. (2 dni po terminie). Organ rentowy informował ubezpieczonego o możliwości utrzymania w mocy układu ratalnego. Ubezpieczony zwrócił się o rozłożenie na raty zadłużenia w dniu 4 października 2018 r. Wniosek został załatwiony pozytywnie, o czym organ rentowy powiadomił ubezpieczonego pismem z 2 grudnia 2018 r. (ubezpieczony nie zgłosił się na podpisanie umowy). Niemniej jednak wcześniej 22 listopada 2018 r. zapadła zaskarżona decyzja. W ocenie Sądu Apelacyjnego zakres kognicji sądu w przedmiotowej sprawie nie może ograniczyć się tylko do stwierdzenia, że warunkiem umorzenia zaległości składkowych na podstawie ustawy abolicyjnej jest nieposiadanie na dzień wydania decyzji o umorzeniu tych (niepodlegających umorzeniu) zaległości z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne,

jeżeli następstwo tego stanu rzeczy wynika z okoliczności, które uniemożliwiły albo w znacznym stopniu ograniczyły faktyczną możliwość ich spłaty.

Według Sądu drugiej instancji zaskarżona decyzja zapadła przedwcześnie, bez uwzględnienia szczególnych okoliczności sprawy, które w ocenie Sądu Apelacyjnego stanowią podstawę do ponownej analizy sytuacji ubezpieczonego w kontekście umożliwienia mu wywiązania się z powinności wynikających z decyzji warunkowej i uregulowania składek niepodlegających umorzeniu, co wymaga przeprowadzenia w tym zakresie niezbędnych czynności np. dotyczących możliwości utrzymania układu ratalnego. Z uwagi na charakter zaskarżonej decyzji powyższe wykracza poza możliwości niniejszego postępowania sądowego. W przedmiotowej sprawie rozstrzygnięcie sprowadzać mogło się tylko do orzeczenia o braku podstaw do umorzenia należności objętych zaskarżoną decyzją - w przypadku uznania nieopłacenia składek niepodlegających umorzeniu w trybie art. 1 ust. 13 pkt 2 ustawy abolicyjnej bądź orzeczenia o ich umorzeniu w przypadku spełnienia powyższego warunku (art. 1 ust. 13 pkt 1). Ostatni wariant nie jest możliwy z uwagi na decyzję organu rentowego o rozwiązaniu układu ratalnego, skutkującą brakiem spełnienia przez ubezpieczonego przesłanki z art. 1 ust. 10 ustawy abolicyjnej.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że Sąd Okręgowy nie rozpoznał istoty sprawy, a ze względu na zakres kompetencji sądu - przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji nie mogło doprowadzić do usunięcia wskazanej wadliwości zaskarżonej decyzji, co czyniło zasadnym orzeczenie, jak w sentencji wyroku na podstawie art. 477^{14a} k.p.c. z uwzględnieniem art. 386 § 4 k.p.c.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego zażaleniem wniesionym do Sądu Najwyższego na podstawie art. 394¹ § 1¹ zaskarżył organ rentowy, zarzucając naruszenie art. 477^{14a} w związku z art. 386 § 4 k.p.c. przez błędne jego zastosowanie w stanie faktycznym sprawy i uznanie, że zachodzą podstawy do jego zastosowania, podczas gdy art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. wskazuje, w jakich przypadkach istnieje możliwość wydania orzeczenia kasatoryjnego - w sprawach decyzji nakładających na ubezpieczonego zobowiązanie, ustalających wymiar tego zobowiązania lub obniżających świadczenie, a zostały one wydane z rażącym naruszeniem przepisów o postępowaniu przed organem rentowym. W stanie

faktycznym sprawy mamy do czynienia z decyzją odmawiającą płatnikowi składek umorzenia należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne oraz Fundusz Pracy, a nadto brak jest rażącego naruszenia postępowania przed organem rentowym.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego rozstrzygnięcia i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na zażalenie odwołujący się wniósł o oddalenie zażalenia w całości oraz o zasądzenie na rzecz ubezpieczonego kosztów postępowania zażaleniowego, w tym kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozpatrywane zażalenie organu rentowego jest uzasadnione.

Rozważając charakter zażalenia wnoszonego do Sądu Najwyższego na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c., Sąd Najwyższy wielokrotnie podkreślał, że kontrola dokonywana w ramach tego środka powinna mieć charakter formalny, skupiający się na przesłankach uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji. Ponieważ zażalenie przewidziane w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. jest skierowane przeciwko uchyleniu wyroku i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania, ocenie w tym postępowaniu zażaleniowym może być poddana jedynie prawidłowość zakwalifikowania przez sąd odwoławczy określonej sytuacji procesowej jako odpowiadającej powołanej przez ten sąd podstawie orzeczenia kasatoryjnego. Ocena ta nie obejmuje natomiast zarówno merytorycznego stanowiska prawnego sądu drugiej instancji, jak i prawidłowości zastosowania przepisów prawa procesowego, które nie odnoszą się do kwalifikacji powstałej sytuacji procesowej w kontekście przesłanek z art. 386 § 2 i § 4 k.p.c. Oznacza to, że Sąd Najwyższy sprawdza jedynie, czy rzeczywiście doszło do nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo, czy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, bądź czy w rachubę wchodziła podstawa nieważności postępowania. Tylko spełnienie lub niespełnienie tych przesłanek ma znaczenie w postępowaniu wywołanym wniesionym zażaleniem (postanowienia Sądu Najwyższego z: 10 czerwca 2014 r., III PZ 6/14, LEX nr 1486981; 30 września 2014 r., III UZ 9/14, LEX nr 1515151; 21 października 2014 r., III PZ 9/14, LEX nr 1532750; 20 lutego 2015 r., V CZ 112/14, LEX nr 1677146; 22 lipca 2015 r.,

I UZ 6/15, LEX nr 1767098; 14 lipca 2016 r., II UZ 22/16, LEX nr 2080525; 10 września 2025 r., II UZ 29/25, LEX nr 3933326). Sąd drugiej instancji na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. może zatem uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania tylko w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. W orzecznictwie utrwalony jest pogląd, że przepis ten nie statuuje obowiązku, a jedynie możliwość rozstrzygnięcia kasatoryjnego (wyroki Sądu Najwyższego z: 13 listopada 2002 r., I CKN 1149/00, LEX nr 75293; 5 lutego 2002 r., I PKN 845/00, OSNP 2004 Nr 3, poz. 46; 9 lipca 2009 r., II PK 311/08, LEX nr 533041; postanowienie Sądu Najwyższego z 28 października 2025 r., II UZ 23/25, LEX nr 3934499). Z dniem 7 listopada 2019 r. wszedł w życie art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c., który stanowi, że jeżeli decyzja nakładająca na ubezpieczonego zobowiązanie, ustalająca wymiar tego zobowiązania lub obniżająca świadczenie, została wydana z rażącym naruszeniem przepisów o postępowaniu przed organem rentowym, sąd uchyla tę decyzję i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania organowi rentowemu. Kompetencja sądu przewidziana w tym przepisie ma charakter wyjątku od reguły obowiązującej w postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, którą pozostaje w dalszym ciągu orzekanie przez sąd pierwszej instancji w sposób reformatoryjny. To uprawnienie sądu zostało zawężone do spraw enumeratywnie wymienionych w treści tego przepisu; dotyczy więc wyłącznie spraw zainicjowanych wniesieniem odwołania od decyzji: 1) nakładającej obowiązek („zobowiązanie”) na ubezpieczonego; 2) określającej („ustalającej”) wymiar obowiązku („zobowiązania”) albo 3) obniżającej świadczenie wypłacane przez organ rentowy. *A contrario* w pozostałych sprawach sąd pierwszej instancji nie jest uprawniony do uchylenia zaskarżonej decyzji i przekazania sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpoznania. Zasadniczą przesłanką, która decyduje o możliwości wydania na tej podstawie prawnej wyroku kasatoryjnego, jest ustalenie przez sąd orzekający w danej sprawie, że w postępowaniu przed organem rentowym doszło do rażącego naruszenia przepisów procesowych regulujących sposób postępowania przed organem rentowym oraz - posiłkowo - regulacji zawartych w k.p.a. Rażące naruszenie przez organ rentowy przepisów prawa materialnego (np. z powodu oczywiście wadliwej wykładni przepisu lub jego

ewidentnie błędnego zastosowania) nie jest przesłanką umożliwiającą wydanie wyroku kasatoryjnego na podstawie art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. Warunkiem *sine qua non* oceny, czy doszło w myśl art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. do wydania decyzji z rażącym naruszeniem przepisów o postępowaniu przed organem rentowym, jest wcześniejsze ustalenie, czy konkretna sprawa dotyczy zobowiązania ubezpieczonego, wymiaru tego zobowiązania lub obniżenia świadczenia. Wykładnia tego przepisu, mającego charakter wyjątku od reguły, powinna być ścisła, uwzględniająca przede wszystkim wykładnię językową. Granice zastosowania art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. były już przedmiotem zainteresowania Sądu Najwyższego. W wyroku z 19 maja 2022 r. (I USKP 130/21, LEX nr 3433258) wskazano, że postępowanie sądowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skupia się na wadach wynikających z naruszenia prawa materialnego, a kwestia wad decyzji administracyjnych spowodowanych naruszeniem przepisów postępowania administracyjnego pozostaje w zasadzie poza przedmiotem tego postępowania. Sąd ubezpieczeń społecznych, jako sąd powszechny, może i powinien dostrzegać jedynie takie wady formalne decyzji administracyjnej, które decyzję tę dyskwalifikują w stopniu odbierającym jej cechy aktu administracyjnego jako przedmiotu odwołania. Wprowadzenie do porządku prawnego art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. regułę tę modyfikuje. Odstępstwo od zasady jest jednak ograniczone podmiotowo i przedmiotowo. Przepis wskazuje bowiem w ujęciu przedmiotowym, że chodzi wyłącznie o "decyzję nakładającą na ubezpieczonego zobowiązanie, ustalającą wymiar tego zobowiązania lub obniżającą świadczenie", a także, że w ujęciu podmiotowym odnosi się tylko do "ubezpieczonego", który jest adresatem decyzji.

W rozpoznawanej sprawie Sąd Apelacyjny uchylił wyrok Sądu pierwszej instancji oraz decyzję organu rentowego i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu na podstawie art. 477^{14a} w związku z art. 386 § 4 k.p.c., przyjmując, że doszło do nierozpoznania istoty sprawy. Sąd Najwyższy wielokrotnie wskazywał, że „nierozpoznanie istoty sprawy” w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. polega na poprzestaniu na błędnym przyjęciu przez sąd pierwszej instancji przesłanki niweczącej lub hamującej roszczenie (prekluzja, przedawnienie, potrącenie, brak legitymacji, prawo zatrzymania itp.) albo na

zaniechaniu zbadania (w ogóle) materialnej podstawy żądania, niezbadaniu podstawy merytorycznej dochodzonego roszczenia albo całkowitym pominięciu merytorycznych zarzutów pozwanego (wyroki Sądu Najwyższego z: 28 listopada 2000 r., IV CKN 175/00, LEX nr 515416; 8 listopada 2001 r., II UKN 581/00, LEX nr 567859; 6 grudnia 2001 r., I PKN 714/00, OSNP 2003 Nr 22, poz. 544; 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003 Nr 3, poz. 36, z glosą E. Rott-Pietrzyk; 12 września 2002 r., IV CKN 1298/00, LEX nr 80271; 2 października 2002 r., I PKN 482/01, LEX nr 577445; 25 listopada 2003 r., II CK 293/02, LEX nr 151622; 21 października 2005 r., III CK 161/05, LEX nr 178635; 17 kwietnia 2008 r., II PK 291/07, LEX nr 837059; 11 sierpnia 2010 r., I CSK 661/09, LEX nr 737251; postanowienia Sądu Najwyższego z: 27 czerwca 2014 r., V CZ 41/14, LEX nr 1504595; 24 listopada 2016 r., II CZ 115/16, LEX nr 2159095; 27 maja 2022 r., III CZ 178/22, LEX nr 3390433; 28 października 2025 r., II UZ 26/25, LEX nr 3954287). Oznacza to, że „rozpoznanie istoty sprawy” jest pojęciem węższym niż rozpoznanie i rozstrzygnięcie sprawy w ogóle. Ponadto w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych nierozpoznanie istoty sprawy (art. 386 § 4 k.p.c.) polega na nierozpoznaniu przez sąd pierwszej instancji sprawy w zakresie objętym decyzją organu rentowego oraz wniesionym odwołaniem (wyrok Sądu Najwyższego z 11 lipca 2007 r., III UK 20/07, OSNP 2008 nr 17-18, poz. 264; postanowienie Sądu Najwyższego z 28 października 2025 r., II UZ 26/25, LEX nr 3954287). Natomiast nie stanowi nierozpoznania istoty sprawy niewzięcie pod rozwagę wszystkich dowodów, które mogły służyć do należytego rozpatrzenia sprawy lub nierozważenie wszystkich okoliczności (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 czerwca 2011 r., III CSK 330/10, LEX nr 885041). Z tego względu wszelkie inne wady rozstrzygnięcia, dotyczące naruszeń prawa materialnego, czy też procesowego - poza nieważnością postępowania i nieprzeprowadzeniem postępowania dowodowego w całości - nie uzasadniają uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. W przypadku uchylenia orzeczenia z powodu nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy rolą Sądu Najwyższego w postępowaniu zażaleniowym jest zbadanie, czy sąd odwoławczy w sposób prawidłowy rozumiał to pojęcie i czy jego merytoryczne stanowisko w sprawie uzasadniało taką ocenę postępowania sądu pierwszej instancji, natomiast poza

zakresem kontroli pozostaje trafność stanowiska prawnego sądu odwoławczego co do meritum, jak również wskazania co do dalszego toku postępowania (postanowienie Sądu Najwyższego z 14 czerwca 2017 r., I CZ 17/17, LEX nr 2340602). Zadaniem sądu drugiej instancji jest nie samo rozważenie zarzutów apelacji, ale ponowne merytoryczne rozpoznanie sprawy.

Podstawą rozstrzygnięcia Sądu Apelacyjnego uznającego, że doszło do nierozpoznania istoty sprawy, było twierdzenie, że organ rentowy rozwiązał umowę o rozłożeniu na raty należności składkowych bez podstawy prawnej, co nie mogło stanowić podstawy do wydania zaskarżonej decyzji.

Organ rentowy w zaskarżonej decyzji z 23 listopada 2018 r. wydanej na podstawie art. 83 ust. 1 pkt 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 1 ust. 13 pkt 2 ustawy z dnia 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność (Dz. U. z 2012 r., poz.1551) rozstrzygnął w przedmiocie odmowy umorzenia należności z tytułu dokładnie określonych w zaskarżonej decyzji składek. Sąd Okręgowy rozpoznając odwołanie ubezpieczonego od zaskarżonej w tym postępowaniu decyzji organu rentowego, rozpoznawał sprawę w granicach wyznaczonych przez treść tej decyzji, której prawidłowość kontrolował na datę jej wydania. Sąd Okręgowy uznał, że organ rentowy zaskarżoną decyzją prawidłowo odmówił umorzenia należności z tytułu składek, w oparciu o przepisy powołanej powyżej ustawy i na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. oddalił odwołanie.

W kontekście powyższego nie jest trafne stanowisko zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego, jakoby doszło do nierozpoznania istoty sprawy. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu postanowienia z 5 grudnia 2024 r., III CZ 226/24 (LEX nr 3790233), po raz kolejny przypomniał, że „do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wtedy, gdy sąd pierwszej instancji nie zbada materialnej podstawy żądania, wychodząc z błędnego założenia, że istnieje przeszkoda unicestwiająca roszczenie albo wykluczająca jego skuteczne dochodzenie. Przesłanka ta - w przeciwieństwie do określonej w art. 386 § 4 in fine k.p.c. - nie dotyczy zatem sytuacji, w których błąd sądu pierwszej instancji lokuje się w sferze faktów i dowodów, lecz polega na nieprawidłowym założeniu o istnieniu okoliczności stojącej na przeszkodzie ocenie istoty sprawy”. W związku z powyższym nierozpoznanie istoty sprawy nie wiąże się

z zaniechaniem dokonania przez sąd pierwszej instancji określonych ustaleń faktycznych i to także wtedy, gdy ustalenia te - w ocenie sądu drugiej instancji - są konieczne do rozstrzygnięcia sprawy, a ich zakres jest znaczny. W przyjętym w Kodeksie postępowania cywilnego modelu apelacji pełnej sąd drugiej instancji dysponuje kompetencjami rozpoznawczymi na równi z sądem pierwszej instancji (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008 Nr 6, poz. 55; zob. też A. Olaś, Co oznacza możliwość pominięcia przez sąd drugiej instancji nowych faktów i dowodów, które strona mogła powołać w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji (art. 381 k.p.c.)?, *Polski Proces Cywilny* 2026, nr 1, s. 235 i n.).

Uwzględniając powyżej przedstawioną argumentację Sąd Najwyższy na podstawie art. 394¹ § 1¹ i § 3 w związku z 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji postanowienia.

[a.1]